

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากด อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อากาศ ถ้าอากาศอย่างนี้เวลาทำงานนะ เราทำงานมันเป็นอุปสรรค แต่ถ้าอากาศอย่างนี้เวลา
พระภาวนานี้ อากาศอย่างนี้ดีมาก อากาศเย็น ๆ นั่งสมาธิดี แต่หนาวเกินไปก็ไม่ได้ เวลามันหนาว
เกินไปมันทำให้เราไม่สบายใจ นี่ความสบายใจ เห็นไหม คนเราเป็นชาวพุทธนะ พระพุทธเจ้า
สอนเรื่องใจ ใจสำคัญมาก

เวลาสำคัญมากนี้ เวลาเราวัดกันทางโลก เห็นไหม สมบัติวัดกันด้วยวัตถุ วัดกันด้วยข้าว
ของเงินทอง แต่สมบัติที่ใช้ไม่หมด วัฒนธรรมของเรานี้ เป็นแหล่งการท่องเที่ยว เขามาเห็น
วัฒนธรรมของเรานะ เวลาว่าฝ่ายตะวันตกนี้นั้นไม่มีความเจริญ แต่ถ้าอดีตกาล ตะวันออกเจริญ
มากกว่าทางตะวันตก แต่ตอนนี้ทางวิทยาศาสตร์เขาเจริญ ความเจริญของเขานี้เขาเจริญเพราะ
ต้องการให้มนุษย์เรามีความสุขพอสมควร

แล้วไฟหาใจ พยายามไฟหาสิ่งนี้ แต่สุดท้ายแล้วนะ มันก็ไม่มีความสุข ไม่มีความสุขต่อเมื่อ
คนเรานี้ ตั้งแต่เด็กเป็นผู้ใหญ่ แล้วแก่ชราไป เขาจะโหยหาเรื่องของน้ำใจเลย เพราะเวลาแก่เฒ่า
ขึ้นมา มันจะโหยหาผู้ที่อยู่กับเรา นี่ความโหยหา ลูกหลานต่าง ๆ นี่ อยากมีความสุขอยากมีความ
อบอุ่น ความอบอุ่นสภาวะแบบนั้น นี่เพราะว่าเราโดนปัจจุบันนี้บ้งไว้ กิเลสในปัจจุบันจะบ้งไว้ว่า
ปัจจุบันนี้เราต้องมีสภาวะแบบนี้มันถึงจะมีความสุข ความคิดของเราหาความสุขใจ

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้แล้ว เห็นไหม นี่วางไว้ เพราะอะไร? เพราะได้
สร้างสมมา ความสุขจริง ๆ หาได้ในหัวใจของเรา คนเราจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหนถ้าหัวใจมันเป็น
คนดินนะ สมบัติพัสถานนั้นจะเป็นสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์มาก แต่ถ้าคนเรา ถ้าหัวใจมันไม่ดินนะ สิ่ง
ข้างนอกนั้นมันจะทำส่งเสริมให้คนคนนั้นแปรสภาพไปเป็นสภาวะแบบนั้น

นี่สิ่งที่เป็นของดี เห็นไหม อนาคตบัณฑิตเศรษฐีนี้วางบุญกุศลไว้ จ้างลูกให้ไปฟังธรรม ลูกไม่สนใจทางศาสนา จ้างให้ไปนะ วันนี้ไปฟังเทศน์พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าว่าอย่างไรให้ไปก่อน ให้เงิน เงินจ้างไปก่อน กลับมาก็มาเบิกเอาดั่งค์ ๆ สุดท้ายแล้วพอเริ่มต้นนะ เอววันนี้ขอให้จำว่า พระพุทธเจ้าพูดว่าอะไรสักคำหนึ่ง จะเพิ่มเงินให้

พอเพิ่มเงินให้ สุดท้ายพอจำคำพูดของพระพุทธเจ้านี้มันสะกิดใจไง มันสะกิดใจ มันสะเทือนใจ กลับมาหาพ่อ “พ่อ...ดั่งค์ไม่เอา” ไม่ต้องการดั่งค์นะ ดั่งค์ไม่เอาเพราะว่าได้ความสุขจากหัวใจไง จากพ่อนี้ พ่อจ้างให้ไปฟัง พ่อจ้างให้ต่าง ๆ สุดท้ายแล้วเป็นคนปฏิเสธพ่อเองว่า “พ่อ...ไม่เอาดั่งค์” ดั่งค์ไม่ต้องเอา เพราะสมบัติอันนี้มีคุณมหาศาลมาก แล้วคิดถึงคุณของพ่อมาก

ความสุขอันนี้มันอยู่ที่หัวใจไง ถ้าหัวใจปรารถนา หัวใจมีความศรัทธา ในศาสนาถึงมีทาน มีศีล มีภาวนา ทานนี้มีศรัทธามีความเชื่อ ถ้าเรามีความเชื่อมีการสละออก ความสละออกมันจะทำให้พื้นฐานของใจมันมีที่อยู่อาศัยแล้ว ที่อยู่อาศัย ที่ปักธงใจ ถ้าเรามีร่มธงนะ ธงของเราเราชูธงขึ้นไป เราจะเป็นชาวพุทธ เราเป็นชาวพุทธเพื่ออะไร? ถ้าเราเป็นชาวพุทธ เราคิดนะ นี่เวลาเราเป็นชาวพุทธ เราอยู่ในสังคมของพุทธนี้ เราไม่รู้หรือพุทธคืออะไร แล้วอะไรคือเป็นชาวพุทธ

แต่เวลาไปทางตะวันตก เห็นไหม เขาถามว่า “เรานับถือศาสนาอะไร แล้วเป็นชาวพุทธพุทธสอนอะไร?” นี่คนไปตะวันตก แล้วจะต้องไปศึกษาศาสนา เพื่อไปโต้ตอบกับเขา เพราะเขาก็แสวงหาของเราไง แต่ของเรานี้มันอยู่ใกล้ตัว นี่เกิดในประเทศอันสมควร เกิดในดินแดนที่ว่ามันมีศาสนา มีสิ่งที่ว่าเข้ามาถึงใจ แต่เพราะเราอยู่เคยชินใจ ความเคยชินของเราถ้าเราไม่ออกไปข้างนอก เราไม่ไปเห็นสิ่งต่าง ๆ เราจะไม่เห็นความสำคัญของเขาหรอก ไม่เห็นความสำคัญของหลักของศาสนา

แต่พอเราไปถึงข้างนอกนี้ มันมีความสุขขนาดไหน มีความเร่ง เห็นไหม เวลาเราดูเขาทำธุรกิจนี้ เขาต้องเร่งรีบมาก เขาต้องทำต่าง ๆ เห็นไหม นี่อาศัยกาลอาศัยเวลา อาศัยจังหวะและโอกาสจะเป็นสภาวะแบบนั้น แต่ของเราก็มึ ในปัจจุบันนี้ เห็นไหม เศรษฐีระดับโลกจากเอเชียจะ

เริ่มมีมากขึ้น ๆ เพราะตลาดมันเคลื่อนไปไง แต่ก่อนการตลาดเขาสร้างขึ้นมากในตะวันตก เห็นไหม
ต่อไปนี่เมืองจีนนี่ตลาดเขาจะใหญ่มาก

แล้วสิ่งต่าง ๆ มันจะเกิดขึ้นมานี้ วัตถุมันเกิดขึ้นนี้ มันมีเวลาไง นี่สิ่งที่เป็นจังหวะและ
โอกาส โอกาสของคนเกิดขึ้นมาตรงนี้ มันจะมีโอกาสของเขาขึ้นไป ถ้าเรามีทาน เห็นไหม เรามี
การสละออก ใจของเราเนี่ยมันจะเป็นว่า เวลาเศรษฐศาสตร์ต้องการยั่งยืนนะ ต้องให้มันคงที่ต่อไป
ด้วย ไม่ใช่เศรษฐศาสตร์ที่ว่ามันเจริญตลอดไป มันต้องต่อยอดตลอดไป จนถึงที่สุดแล้วถ้ามันไม่มี
การขยายตัวนี้ มันต้องล้มแล้ว

แต่ใจของเราเนี่ย มันมีขยายตัวขนาดไหนถ้ามันเป็นธรรมนะ ถ้ามันเป็นความพอดีนะ มันจะ
ยาวนานไป สิ่งที่ยาวนานนี้มันมีหลักการอย่างนั้น นี่ทาน ศีล ภาวนา การให้อภัย การสิ่งต่าง ๆ นี่
มันเรื่องการทานออกมา สิ่งนี้มันจะทำให้การเริ่มต้นเกิดขึ้น ศีล ถ้าเรามีภาชนะ เห็นไหม ถ้าเรามี
บาตร เรามีถ้วยชาม ถ้ามันสกปรก เวลาอาหารใส่ลงไปนี่ สิ่งนี้มันจะสกปรกไปด้วย แล้วเกิดถ้ามัน
มียาพิษล่ะ ถ้ามันมียาพิษนี้อาหารใส่เข้าไปนะ แล้วเรากินอาหารนั้น นี่เราจะเอาพิษใส่ร่างกายของ
เรา นี่ศีลมันเข้ามาทำให้ภาชนะเราสะอาดนะ

ถ้าภาชนะเราสะอาด นี่ทาน ศีล ภาวนา ถ้ามีการภาวนาคือ ความคำริขอบ ความคำริของเรา
จะดีขึ้น นี่ต้องมีศีลก่อน ถ้าเราไม่มีศีล ความคิดขึ้นมา เวลามันสงบขึ้นมาเนี่ยมันสงบได้ มีจิตสมาธิ
ก็ได้ สัมมาสมาธิก็ได้ ทำไมเราทำความสงบของใจ ทำไมเราวิปัสสนากันไม่ได้ นี่ว่าชาวพุทธ ๆ ใจ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาจารย์คาบสนะ ไปเรียนนี้ เห็นไหม ไปเรียนความ
สงบของใจ ไปเรียนสมาบัติ ๘

สิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วนี้ แต่ทำไมทำใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้ล่ะ? ทำไม
ชำระกิเลสไม่ได้ล่ะ? มันต้องใช้ปัญญา แต่ปัญญาจะเกิดขึ้นมานี้ เราใช้ปัญญาทางโลก ๆ เราคิดกัน
ไป สุตมยปัญญา ปัญญาการศึกษาเล่าเรียน เราเล่าเรียนขนาดไหนเป็นสุตมยปัญญา นี่วิทยาศาสตร์
เป็นจินตมยปัญญา แล้วภาวนามยปัญหานี้ มันเกิดขึ้นมาจากทาน ศีล ภาวนา เห็นไหม ถ้าไม่มีทาน
เลย ไม่สนใจเรื่องของทานเลย ใช้แต่ปัญญาของเราตลอดไปนี่ มันก็ไปได้ถ้ามีอำนาจวาสนา

แต่ถ้าไม่มีอำนาจวาสนา มันไปด้วยความแข็งแรงแล้งนะ เวลาเตาของเรานี้ เวลาเราทำอาหาร เห็นไหม นี่มันมีสามเต้า ทาน คีล ภาวนา แต่ที่ว่าถ้ำบอกว่าทานไม่สำคัญ เพราะความคิดของเราใจ พระพุทธเจ้าบอก “ทานสำคัญ” ธรรมวางไว้เพื่อมันจะให้มี ศรัทธาเกิดขึ้นมา ถ้ามีศรัทธา เกิดขึ้นนี้ปักธง ถ้าเราปักธงขึ้นมานะ ศรัทธาความเชื่อทำให้เราอยากประพฤติปฏิบัติ ศรัทธาความ เชื่อทำให้เราหาทางออกนะ

เวลาเราจนตรอกขึ้นมานี้ เวลาเราจนตรอกจนมุมขึ้นมา นี่มันจะเกิดความทุกข์ยากตรงนั้น คนเราไม่อดไม่ยาก ไม่ทุกข์ไม่ยาก เวลาพระเรา เห็นไหม ไม่ใช่อดอยาก พระเราทำตัวให้ออด เห็น ไหม เวลาอดนอนผ่อนอาหารนี้ เพื่อทำไม? เพื่อทำให้เห็นสภาวะแบบนั้น แล้วมันจะเห็นคุณเห็น โทษนะ

โลกเราปัจจุบันนี้โรคอ้วนนี่กำลังจะเป็นปัญหามาก เพราะอะไร? เพราะเด็กมันกินอาหาร ไม่ถูกส่วน แล้วมันจะไปเป็นโรคอ้วน เห็นไหม อาหารมันมีโทษเวลากินขึ้นมานี้ เมื่อก่อนเด็กที่ ขาดสารอาหารมันก็ทำให้ทุกข์ยากเหมือนกัน แต่เด็กในประเทศที่เจริญนี้ มันก็เป็นโรคอ้วนขึ้นมา นี่อาหารมันเป็นพิษถ้าเราไม่เข้าใจกับมัน เป็นพิษนะถ้าอาหารเป็นพิษ

แต่ถ้าอาหารเราฉ้น เห็นไหม พระเราอดนอนผ่อนอาหาร เพื่อให้เห็นสภาวะแบบนั้นใน ทำไมเราภาวนาไม่ได้? ทำไมเราภาวนาไม่ไป? นี่มันมีมาปฏิปทา แม้แต่ฉันอาหารมือเดียว เราออก ประพฤติปฏิบัตินะ เราเคยกินข้าว ๓ มือแล้วจะมาลดเหลือมือเดียวนี่ เราจะมี ความตกใจมาก มัน จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วนี่ไม่เป็นอรรถกถาญาณุโยคหรือ? ไม่เป็นการทรมานตนหรือ?

แล้วทำไมเวลาไปภาวนา นี่มันเห็นสภาวะเรานั่งแล้วมันไม่สงบ มันนั่งแล้วมันเป็นไป ไม่ได้ นี่ศีลสมาธิ สมาธิมันเกิดไม่ได้แล้วปัญญามันจะเกิดขึ้นมาจากไหน ปัญญาในหลักของ ศาสนานะ ไม่ใช่ปัญญาแบบวิทยาศาสตร์ ปัญญาแบบวิทยาศาสตร์มันเป็นแค่พิสูจน์ว่าศาสนานี้มี จริงใจ ปัญญาทางหลักวิทยาศาสตร์พิสูจน์ว่าสิ่งที่ศรัทธาเป็นความจริง เห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อธรรมชาตินี้เป็นธรรม สภาวะธรรมชาตินั้นเป็นธรรมทั้งหมด แต่ธรรมชาตินี้มันเป็นอนัตตา สิ่งที่เป็นอนัตตาคือความสภาวะเป็นไป เห็นไหม จิตเรานี้ก็เป็นอนัตตา แต่เป็นอนัตตาในสภาวะของธรรมชาติดูมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความคิดเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ความคิดใหม่จะเกิดตลอดไป ความรู้สึกจะเกิดขึ้นตลอดไป สิ่งนี้มันเป็นอนัตตา แต่มันเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไง มันก็หมุนไปตามธรรมชาติ เราก็ไม่เห็นสภาวะของมันไง เราถึงต้องทำความเข้าใจเข้ามา

ถ้าสงบเข้ามา นี่เกิดสมาธิ ถ้าเกิดสมาธิปัญญาอันนี้ถึงจะเกิด ถ้าไม่เกิดสมาธิ ปัญญาเกิดขนาดไหนมันไม่เป็นปัญญาสามารถชำระกิเลสได้ มันจะเป็นความสูงสุดคือปัญญาที่มันเข้าใจแล้ว มันปล่อยวางเฉย ๆ ถ้ามันปล่อยวางเฉย ๆ อันนี้ไม่เป็นการชำระกิเลส นี่ถึงมีสติไป

ถ้ามีสติขึ้นมา นี่ภาวนาเราสะอาด ถ้าภาวนาเราสะอาด เห็นไหม น้ำที่สะอาดขึ้นมา เวลามันเดือดขึ้นมาเราไปทำอาหารนี้ มันจะเป็นประโยชน์ทั้งหมดเลย น้ำถ้ามันสกปรกขึ้นมา มันจะมีความร้อน มันจะเดือดหรือทำอะไรก็แล้วแต่ มันจะเป็นประโยชน์ไหม? มันจะเป็นโทษกับเป็นโทษ

สัมมาสมาธิกับมิจฉาสมาธิไง ถ้าสติไม่บริสุทธิ์ ความประพฤติเราไม่บริสุทธิ์ นี่สมาธิเราไม่บริสุทธิ์ เห็นไหม ไม่เป็นสัมมา มันเป็นมิจฉา มันก็เป็นสมาธิเหมือนกัน มันก็เป็นน้ำเหมือนกัน แต่น้ำพิชกับน้ำไม่พิชนะ น้ำพิชกับน้ำไม่พิชนะ มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป มันเป็นอนัตตา มันเป็นสภาวะของมัน แล้วเราใช้ปัญญานี้ใคร่ครวญจากความเป็นพิชของมันไง สิ่งที่เป็นพิชธรรมชาติของมันเป็นพิชนี้ เราต้องแก้ไข น้ำมันเป็นพิชต่อเมื่อมันมีส่วนผสมมันถึงเป็นพิช ถ้า น้ำมันสะอาดนะ น้ำบริสุทธิ์มันไม่มีส่วนผสม มันไม่เป็นพิช

แต่ใจของเรามี ใจของเรามีกิเลสเพราะเราเกิดขึ้นมา กิเลสมันเกิดมาพร้อมกับเรา ถ้าเราไม่มีกิเลสเราจะไม่มาเกิด ยางเหนียวเกิดจากใจตัวนี้มันปฏิเสธตลอดไป เพราะมันยังต้องแปรสภาพของมันตลอดไป นี่มันมีโดยธรรมชาติของมัน มันถึงเป็นธรรมชาติอันหนึ่งไง กิเลสนี้เหมือนกับธรรมชาติอันหนึ่ง กุศลอกุศลใจ ความดีนี่คือกุศล ความชั่วคือเป็นบาปอกุศล

สิ่งที่เกิดขึ้นมา แล้วความเห็นแก่ตัวนี้ ความเบียดเบียนตัวเองนะ เพราะอะไร? เพราะเราไม่เห็นคุณงามความดีไง เราคิดว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์ แล้วเราก็แสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้น มันก็จะเป็นธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จะหมุนไปตามธรรมชาติ มันเป็นอนัตตา มันเป็นสภาวะเป็นไปตามธรรมชาติ ถ้าคนไม่เห็นมันเป็นสภาวะแบบนั้น

ถ้าคนเห็น เห็นด้วยอะไร? เห็นด้วยสัมมาสมาธิ เห็นด้วยปัญญาขึ้นมา เห็นสภาวะการเปลี่ยนแปลงของมัน เห็นสภาวะต่าง ๆ เป็นอนัตตา นี่ถึงว่าเหตุไฉน อรหัตตมรรค สิ่งที่เป็นมรรคของพระอรหันต์ เห็นไหม อรหัตตมรรคต้องมีอรหัตตผล ถึงจะเป็นนิพพาน ๑ ความเป็นอนัตตา อันนี้เราต้องสร้างขึ้นมา สร้างขึ้นมาเป็นสมบัติของเรา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกชี้ทางไว้ เห็นไหม ธรรมะนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ แต่ผู้ที่เข้าไปถึงต้องไปค้นคว้าเอง คนที่ห้ามรรคเอง เรามีเงินเราจะไปจ่ายซื้อของอย่างไรงี้ได้ เราไม่มีเงิน เราคิดเราปรารถนาเอง เราคิดไปอย่างต่าง ๆ มันเป็นไปได้

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่มีมรรค เราไม่มีความเห็นของเรา เราไม่มีสัมมาสมาธิ เราไม่มีปัญญาของเรา ย้อนกลับมาชำระกิเลสของเรา เราจะไม่สามารถชำระกิเลสของเราได้ พ่อแม่รักลูกมาก ครูบาอาจารย์จะรักลูกศิษย์มากกว่าพ่อแม่อีก เพราะพ่อแม่เลี้ยงได้แต่ตัวนะ นี่เขาจะเป็นอย่างไรไป สุดท้ายกรรมอันนี้เราต้องยอมรับ

แต่ครูบาอาจารย์ เห็นไหม คิดอย่างไร วางตัวอย่างไร ทำอย่างไร เห็นไหม เลี้ยงทั้งกาย เลี้ยงทั้งใจ เห็นไหม “พ่อแม่ครูอาจารย์” เป็นทั้งพ่อ เป็นทั้งแม่ เป็นทั้งครู เป็นทั้งอาจารย์ แต่สุดท้ายแล้วก็ต้องทำเอง ครูบาอาจารย์คอยชี้แนะไป พยายามค้นคว้าของเราไป ถ้าใจมันเกิดขึ้นมา ปัญหามันเกิดขึ้นมา มันจะเป็นภวานามยปัญญา เห็นไหม เกิดขึ้นจากศีล เราจะมองเห็นว่าศีลนี้ไม่จำเป็นไม่ได้

ถ้าศีลเราไม่จำเป็นนี้ มันจะเริ่มไขว่เขวตั้งแต่ตรงนี้ มันจะเบี่ยงเบนตั้งแต่ตรงนี้ ถ้าอย่างที่เราทำสภาวะของเรา เว้นไว้แต่พระอรหันต์ พระอรหันต์นี้หมดสิ้นจากเรื่องของกิเลสแล้ว เป็นสติ

วินัย สติวินัยนี้อยู่ในพระปาติโมกข์ สติวินัยคือว่ายกเว้นใจ ยกเว้นพระอรหันต์ พระอรหันต์นี้จะไม่เป็นอาบัติ ยกเว้นขึ้นไปเลย แต่ใครจะเป็นคนยกเว้นล่ะ แต่ในพระไตรปิฎกถ้าจะเป็นสติวินัยนี้ ต้องให้สงฆ์สมมุติใจ

ในสมัยพุทธกาลนะ มีพระอรหันต์องค์หนึ่ง ตัวเล็ก ๆ เป็นคนแกร็น มีพระไปลูบหัวเล่นใจ เห็นว่ามันน่าเอ็นดู ไปลูบหัวเล่น พระพุทธเจ้าบอก “นั่นพระอรหันต์นะ พวกเธอจะเป็นบาปเป็นกรรมนะ ไปลูบหัวพระอรหันต์เล่นไม่ได้นะ” เห็นไหม สิ่งนี้มันเป็นในหัวใจ แล้วสงฆ์องค์ไหนจะเป็นสมมุติขึ้นมาล่ะ สมมุติให้เป็นสติวินัย มันถึงเป็นธรรมชาติใจ

พระฉันทะเป็นผู้ที่เอาพระพุทธเจ้าออกบวช แล้วถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นสมบัติส่วนตัว ถือตัวถือตนมาก แล้วมีปัญหามาก มีทิฏฐิมานะไม่ยอมฟังสงฆ์ สุดท้ายพระพุทธเจ้าปรินิพพาน บอกให้พระอานนท์ไปลงพรหมทัณฑ์พระฉันทะ คือสังฆาทิเสส ให้ยกออกจากหมู่ ไม่ให้เข้าหมู่ เห็นไหม มีความเสียใจมาก หลีกตัวออกไปเข้าป่า ไปพิจารณาจนสิ้นกิเลส แต่เดิมเป็นผู้ที่มีทิฏฐิมานะไม่ยอมรับ พอสิ้นกิเลสนี้กลับมาหาหมู่คณะบอกว่า

“จะมาปลดเปลื้องพรหมทัณฑ์นั้น”

พระอานนท์บอกว่า “ในเมื่อกิเลสมันขาด สิ่งที่เป็นความผิดพลาดขาดหมด”

ไม่มีในใจดวงนั้นเลย เห็นไหม นี่ถึงที่สุดแล้ว ถ้าพระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลสไปแล้ว อันนั้นเป็นส่วนหนึ่ง ความผิดพลาด ความอะไรไปเป็นนิสัยต่าง ๆ นี่ ความผิดพลาดอันนั้นมันยกเว้นไปใจ แต่เราผู้ก้าวเดินศีลนี้สำคัญมาก ความผิดของเราเราต้องปลงอาบัติ เราต้องแก้ไขของเรา ศีลสมาธิ ปัญญา ถ้าศีลดี ภาชนะของเราดี สมาธินั้นก็จะไม่มีพิษมีภัย สิ่งที่ไม่มีความมีภัยปัญญามันเกิดขึ้นมา ปัญญามันก็จะปฐมาทิฐิความเห็นถูกต้อง

นี่ความคิดของเรา กิเลสของเรามันมีอยู่ในหัวใจของเรา มันก็เบี่ยงเบนไปตลอด ถึงต้องหาครูหาอาจารย์ หาครูหาอาจารย์เพื่อเอาความคิดของเราให้ถูกต้อง หนึ่งถูกต้อง ถ้ามีความถูกต้อง

ขึ้นมาแล้วนี่ มันจะมีความพิสูจน์กับใจดวงนั้นตลอดไป ถึงที่สุดแล้วจะมีสมาธิปฏิบัติอย่างไร มันจะรวมตัวลง มันจะสามัคคีกัน แล้วมันจะชำระกิเลสออกไป ตามอำนาจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดีนะ

นี่ทาน ศีล ภาวนา นี่ในหลักของศาสนา เราเกิดมาเราพบพุทธศาสนา เกิดในประเทศอันสมควร เราถึงต้องเอาเข้ามาในหัวใจของเรา เราได้ระดับไหน ทานก็ได้ ศีลก็ได้ ภาวนา也得 แล้วถ้าเกิดปัญญาขึ้นมา นี่มันจะเกิดสมบัติในใจของเรา เกิดขึ้นมาจากต้นขั้วนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ให้ต่างคนต่างปฏิบัติ”

ถึงที่สุดแล้วนี่เป็นคนชี้ทาง คนเดินถึงที่ปลายทางก็มี คนเดินไปถึงถึงทางก็มี คนเริ่มก้าวเดินแล้วไม่มีกำลังใจไม่เดินก็มี เราต้องคิดให้กำลังใจตัวเราเอง แล้วเราจะได้ประโยชน์จากทาน ศีล ภาวนา แล้วให้เกิดปัญญาในหัวใจของเรา เอวัง